

Inte bara blommor

Uttrycket "blommor och bin" präglar nog många syn på vad bin och andra pollinatörer är mest beroende av. Det var lite överraskande att höra att eken är en viktig pollenkälla under tidig säsong. Mer kända är sälg och lind, men blommor står ofta i fokus.

Hur är läget för de vilda pollinatörerna och hur fungerar styrmedlen? Det var huvudfrågorna för det seminarium som KSLA:s kommitté för Biologisk Mångfald ordnade i mitten på februari och som leddes av Regina Lindborg, Stockholms universitet.

Betydelsen av pollinatörer i jordbrukslandskapet är väl känd. Det handlar både om direkta bidrag till högre skördar av olika grödor, men också om indirekt nytta, exempelvis genom att baljväxter i vallar gynnas och genom detta bidrar till en bättre kvävefixering och därmed bättre skörd och eftereffekter. För hela vårt samhälle är ett bevarande av de vilda pollinatörerna mycket viktigt. Det är ett ansvar och ett förpliktigande liksom för all annan biologisk mångfald och ett beroende nu, och i framtiden, av de ekosystemtjänster som pollinatörerna möjliggör.

Allvarlig utveckling

Dagens pollinatörer är ett arv från tidigare generationers markanvändning där ängar och naturbetesmarker var mycket vanligare och landskapet mer småbrutet. Att mängden vilda pollinatörer minskar och att många arter är hotade är väl känt. Men hur kommer vår tids markanvändning ge avtryck i framtiden? Bland de cirka 300 arterna av humlor och solitärbin exempelvis är en tredjedel rödlistade och av 2 500 olika fjärilsarter är en minst femtedel rödlistade. Ofta är sällsynta arter habitatspecifika, de trivs bara i en viss sorts livsmiljö och försvinner den, försvinner arten.

Orsakerna till den negativa utvecklingen för de vilda pollinatörerna är komplexa. Förutom tillgång på föda så är boplatser, predation, konkurrens mellan olika arter samt sjukdomar och parasiter viktiga faktorer. Det allt varmare klimatet är en utmaning, liksom i så många andra sammanhang. När det gäller kemisk bekämpning är det inte bara insekticiderna som är hotet. Även herbicider kan påverka pollinatörernas möjligheter till överlevnad genom att ogräs som kan vara nektarkällor försvinner.

Har vi tillräcklig kunskap?

Vi vet att det behövs åtgärder för att vända den negativa utvecklingen. Däremot saknas tillräcklig kunskap om vad som ska göras för att nå önskvärda resultat. Generellt har vi bättre kunskap om hotade arter än om vanliga arter – som kanske också på sikt blir hotade om inte deras behov täcks. Effektiva miljöövervakningssystem efterlystes för att bidra till ökad kunskap om tillstånd, förändring och orsakssammanhang. Att t ex registrera insekter i större omfattning är resurskrävande. Det är en tuff balansgång mellan krav på noggrannhet å ena sidan och arbetsinsats och därmed kostnader å den andra. Förhoppningsvis kan innovativa lösningar som kameror, klisterfällor och AI i kombination ge rationellare och billigare lösningar.

Ju fler som är kunniga desto bättre. Finns kunskapen inte bara hos forskare och tjänstemän utan även hos lantbrukarna när vi längre. Ökad kunskap om olika pollinatö-

Blommor står oftast i fokus när vi talar om pollinering, men även träd är viktiga. Murarbi (*Hoplitis adunca*) på blåeld. Foto: Henry Sonnet, CC BY 4.0.

Seminarier kan ses i efterhand här:

<https://www.ksla.se/aktivitet/pollinatorer-och-pollination-i-jordbrukslandskapet-vad-vet-vi-och-vad-kan-vi-gora/>

rens nytta och behov kan öka intresse och engagemang för att göra behovsanpassade åtgärder i företagets verksamhet. Redan idag är det många brukare som gör värdefulla insatser, men de kan bli fler. Efterfrågan på mer kunskap finns hos lantbrukarna visar en enkät som LRF gjort. Det vardagsnära landskapet kan inrymma många spännande arter som man kanske inte är medveten om.

Ökade kunskaper behövs också hos konsumenterna. Många är nog medvetna om att det behövs betesdjur för att klara hävden av alla våra värdefulla naturbetesmarker. Men vad man nog inte känner till är att det behövs pollinatörer för att få bra skördar av baljväxter som ska bli vegetariska livsmedel. Pollinatörerna i åkermarken gynnas om det finns hävdade naturbetesmarker i närheten för boplatser och föda. Så vill man gynna svenskt växtprotein så bör man även gynna livsmedelsproduktion på naturbetesmarker!

Frivilliga styrmedel måste vara attraktiva

En lång rad styrmedel påverkar förekomsten av pollinatörer, en del obligatoriska som lagar och regleringar och andra frivilliga. Till de senare hör inte bara olika åtgärder bland

miljöersättningarna utan även rådgivning och information. Greppa Näringen har exempelvis ett rådgivningspaket gällande biologisk mångfald. Förslag och goda exempel är välkomna på hur åtgärder för pollinatörer kan läggas på områden som inte är så produktiva, eller som kan bidra till jämnare fältkanter och rationellare körning.

De frivilliga stöden måste vara attraktiva för att de ska bli utnyttjade i så hög omfattning som möjligt. Med dagens hårt pressade lönsamhet i jordbruket måste ersättningen för merarbetet för att göra åtgärder för pollinatörerna på gården vara rimlig. Rädsla för kontroll och sanktioner kan tyvärr i viss mån begränsa intresset för att utnyttja tillgängliga stöd.

Man måste också kunna hantera de målkonflikter som kan finnas, exempelvis mellan krav på ökad intensitet för minskad klimatpåverkan per producerad enhet och gynnande av pollinatörer.

Det är nödvändigt att det finns en tilltro till effekten av styrmedlen och därför är uppföljningar viktiga. Det aktualiserar behovet av kostnadseffektiva och tillförlitliga mätmetoder.

Inger Pehrson